

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 119 1998

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Per Rydén, Margareta Wirmark, Eva Hættner Aurelius

Stockholm: Ingemar Algulin, Anders Cullhed

Uppsala: Bengt Landgren, Johan Svedjedal, Torsten Pettersson

Redaktörer: Hans-Göran Ekman (uppsatser) och Claes Ahlund (recensioner)

Inlagans layout: Anders Svedin

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,

Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 UPPSALA

Utgiven med stöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 Uppsala. Samtliga insända uppsatser granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall lämnas först i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word for Windows eller Word Perfect.

ISBN 91-87666-14-6

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Gotab, Stockholm 1999

på skrivandet som de har sina rötter i. Samtidigt kan Sjöblad också som ett gemensamt drag notera att själva skrivandet för dessa skrivande 1700-talskvinnor successivt får ett egenvärde som det ofta inte hade när dagboken påbörjades – ett drag som i varje fall undertecknad skulle vilja tolka som ett tecken på en ökande individualisering. Dessa kvinnor uppträcker, skriver Sjöblad, under sitt skrivande ”de möjligheter till självkänedom som ligger i formuleringar” så att ”dagboken blir en del av jaget, bilden av det inre, det sanna jaget.”

Stina Hansson

Göran Lundstedt, *Till bords med de bästa. Om kritikern Knut Jaensson*. Ellerströms, Lund 1997.

Knut Jaensson (1893–1958) brukar beskrivas som en av nittonhundratalets mest betydelsefulla och inflytelserika svenska litteraturkritiker. Någon inträngande akademisk analys av Jaenssons insats som litterär bedömare och centralgestalt i svensk litteratur under trettio-, fyrtio- och femtiotalen har dock ännu inte förärats honom. En viss förändring av detta missförhållande har ändå åstadkommit sedan Göran Lundstedt – själv i många år recensent främst i *Sydsvenska Dagbladet* – i en liten bok kallad *Till bords med de bästa* (Ellerströms förlag) samlat material kring Jaensson som kritiker. Lundstedt har umgåtts med Knut Jaensson länge. I en samlingsvolym med Jaensson-essäer kallad *Eftertankar* (1984), som Lundstedt svarat för urvalet till, skrev han en efterskrift som utgör stommen i den nya boken.

Lundstedt skriver i sitt förord att hans bok om Jaensson inte främst ska betraktas som en litteraturhistorisk undersökning, utan som ”en beskrivning av hur litteraturen kan vara en väg till självförståelse och på ett livsavgörande sätt forma en människas utveckling” (s. 9). Lundstedt har också lagt tyngdpunkten vid att visa hur Jaenssons förhållande till litteraturen verkligen gått utöver de rent estetiska aspekterna. Materialet som Lundstedt bygger sina beskrivningar på består i första hand av Jaenssons recensioner och essäer samt hans korrespondens med framför allt Margit Abenius.

Efter en inledande biografisk översikt är boken tematiskt upplagd i ett par korta kapitel som tematiskt behandlar Jaenssons estetiska grundhållning och hans relationer till verk och författare. Exempelvis framkommer hur Jaensson menade att en författares personlighet och karaktär återspeglas i det konstnärliga resultatet. Om André Gide skrev Jaensson: ”Han är en stor författare, helt enkelt för att han är en stor personlighet.” (s. 36) Lundstedt konstaterar att för Jaensson blev stilfrågan en fråga om livsstil.

Över huvud taget tycks Jaensson ha ogillat allt som luktade manér och tilljordhet. Det äkta, ursprungliga

och lågmälda var egenskaper han sökte och uppskattade hos såväl författare som i deras litterära verk. Denna Jaenssons hållning kommer till uttryck i hans höga värdering av folkligt berättande och av olika typer av symbolkonst, exempelvis saga och myt som den används av Almqvist eller Hjalmar Bergman. Han gillade även enkelt utförda romaner, som exempelvis Tage Aurells *Skillingtryck*, utan konstruerad intrig och där analysen inte hade den mest framträdande rollen.

Som utgångspunkt i sitt sökande efter det enkla återvände Jaensson ständigt till Vilhelm Ekelund. I Ekelunds aforismer fann han stöd för sin egen syn på litteraturen och förhållandet mellan liv och konst. Lundstedt menar att den Ekelundska traditionen lever vidare än idag och pekar på den linje som går från Ekelund via Jaensson fram till Sven Lindqvist.

Lundstedt visar även hur Jaensson, som av Teddy Brunius förts fram som en av de tongivande fyrtiotalskritikerna, förvisso var en av det decenniets viktigaste recensenter av nyutkommen svensk skönlitteratur, men att han knappast tillhörde den modernistiska 40-talismens ivrigaste tillskyndare. Därtemot understryker Lundstedt vilken betydelse Jaensson hade privat för flera av de mer namnkunniga författarna under trettio- och fyrtiotalen. Harry Martinson, Gunnar Ekelöf och Erik Lindegren prövade alla nyskrivna texter på Jaensson och lyssnade noga till hans kommentarer inför det fortsatta arbetet.

Till bords med de bästa ger på mindre än hundra sidor en god bild av Knut Jaenssons estetiska grundhållning och vilken inflytelserik person, både offentligt och privat, han var i det litterära samhället. I sitt koncentrerade format har boken dock inte givit utrymme för några mer djupgående analyser. De många recensions- och brevcitaten lämnas emellanåt att tala för sig själva. Man saknar kanske ett samlande grepp, där Lundstedt skulle ha kunnat peka på hur de många olika beståndsdelarna i Jaenssons estetik alla passar in i ett mönster, i grunden faktiskt ett slags ärkeromantisk originalitetsetetik. Det pusslet får läsaren nu lägga själv. Det går också att ifrågasätta om boken verkligen säger något om hur Jaensson genom litteraturen nått en större självförståelse. För detta ändamål bör man ha hans essäer som bredvidläsning. Lundstedts bok är emellertid en utmärkt introduktion till Jaenssons litteraturkritiska gärning, där Lundstedt lyckas med en av de viktigaste uppgifterna för en introduktör av ett författarskap: att locka till vidare läsning av den behandlade författarens texter.

Erik Peurell